

Egy brnói tanulmányút tapasztalatai

Bevezetés

Csehországban Brno Prága után mindenben a második, így kevesebb figyelem jut rá minden tekintetben, pedig könyvtári területen igen jelentős fejlesztések történtek a városban az elmúlt években.

Egy szakmai látogatás keretében volt szerencsém 2012. május 16-a és 18-a között három napot eltölteni a városban, és megismerkedni néhány jelentős könyvtári vonatkozású fejlesztéssel. A tanulmányutat a Pécsi Tudományegyetem belső pályázatán nyert ösztöndíj tette lehetővé, amelynek keretében a kiemelt partnerintézményekkel való kapcsolatok erősítésére, új szakmai együttműködések megalapozására van lehetőség. Az utazás elsődleges célja ez utóbbi volt, viszont a három nap során lehetőségünk nyílt meglátogatni a város könyvtárait, az egyetemet és a helyi könyvtár tanszéket.

Brno (németül Brünn), az egykori Morvaország fővárosa, több mint 400 000 fős lakosságával Kelet-Közép-Európa jelentős városa. Nagyvárosi jellegét nemcsak a kiterjedt villamos- és trolibuszhálózatának, fejlett iparának és jelentős történelmi múltjának, de ugyanúgy néhány idetelepített központi igazgatási szervnek is köszönheti. Ebben a városban működik a cseh alkotmánybíróság és a legfelső bíróság, egyetemi városként és jelentős cseh igazgatási központként igazi értelmiségi központ.

A városnak sajátos bájt kölcsönöz, hogy az utcán a járókelők többsége huszoneves fiatal. A Masaryk Egyetemnek köszönhetően közel 90 000 diák tanul a városban. Csak ennek az egyetemnek összesen kilenc kara és 190 különböző részegysége van. Itt van továbbá a Janáček Zenei és Előadóművészeti Akadémia és az 1899-ben alapított Brnói Műszaki Egyetem. Az egyetemek egyaránt vonzzák a diákokat, az egyetemen munkát vállaló értelmiségieket és azokat a vállalatokat, amelyek előszeretettel építenek a felsőoktatási intézményekből modern ismeretekkel kikerülő fiatalokra mint humán erőforrásra.

Az egyetemmel szoros együttműködésben számos kutatóintézet működik a városban, amelyek közül a leghíresebbek a Nemzetközi Klinikai Kutatóintézet (International Clinical Research Center in Brno – ICRC) és a Közép-Európai Technológiai Intézet (Central European Institute of Technology – CEITEC). Brno városa híres az iparáról is. Ugyan a rendszerváltás előtt a leghíresebb üzem a Zetor gyár volt, az utóbbi időkben elsősorban az olyan magas hozzáadott szellemi értékkel operáló vállalatok telepedtek meg a városban, mint a Motorola, az AVG Technologies, az IBM vagy a Siemens. A profitorientált vállalkozások jelenléte azt is jelenti, hogy a frissdiplomás egyetemisták jó része helyben el tud helyezkedni. A könyvtárosképzéssel szemben a vállalkozások azt az igényt is támasztják, hogy on-

nan a piac nyelvén szólni képes információs szakemberek kerüljenek ki, akik nem csak könyvtári és kulturális területen képesek kamatoztatni az információkeresésben szerzett tudásukat és jártasságukat.

Az egyetemi ifjúság és az értelmiség igényeinek kielégítésére gazdag kulturális és szellemi élet alakult ki, amelynek természetesen részét képezik a könyvtárak és azok programjai, szolgáltatásai is. A könyvtári funkciók között jóllehet, kiemelkedik a tanulás segítése, mind a köz-, mind pedig az egyetemi könyvtárhálózatban, a fiataloknak ugyanúgy igényük van a közösségi terekre, a semleges környezetben való együttlét örömeit nyújtó helyekre. A városban a jelentős igények kielégítésére egyetemi és települési könyvtárhálózat, valamint egy regionális könyvtár is működik.

A cseh könyvtári rendszer

A brnói könyvtárak bemutatása nem lenne teljes, ha nem szólnánk röviden a cseh könyvtári rendszerről, azon belül elsősorban a területi ellátásról, amely – hasonlóan a többi európai ország gyakorlatához – illeszkedik a regionális közigazgatási rendszerhez, amelynek alapja a 14 régió, és amely méretben, valamint funkciók tekintetében is a magyar megyéknek feleltethető meg.

Prága önálló régió, amely körül külön területi adminisztratív egységként helyezkedik el a Központi Bohémiai Régió. (Prága és a körülötte lévő régió státusa tehát nagyjából Budapestéhez és az azt körülvevő Pest megyééhez hasonlítható.)

Valamennyi régió fenntart egy-egy regionális könyvtárat. A cseh könyvtári törvény határozza meg a regionális könyvtárak szerepét és feladatait. Eszerint a regionális könyvtár általános gyűjtőkörű könyvtár, amelyet különgyűjtemények egészíthetnek ki. A regionális könyvtárak örökségvédelmi és történelmi gyűjteménnyel kell, hogy rendelkezzenek az állandó gyűjteményükön belül. A törvény szerint a régió területén működő könyvtárak munkáját koordinálják a következő területeken:

- módszertani munka, szaktanácsadás,
- információszolgáltatás,
- oktatás,
- elemzési és kutatási szolgáltatások,
- új technológiák bevezetése.

Az összesen 14 regionális könyvtár között van a prágai közkönyvtár is, amely értelemszerűen – a fent leírt státusából fakadóan – nem nyújt támogató szolgáltatásokat más önkormányzati könyvtáraknak, azonban kiterjedt fiókkönyvtári rendszert tart fenn, hogy a főváros valamennyi lakosa helyben férjen hozzá magas szintű szolgáltatásokhoz. Regionális könyvtári szerepben lehetnek egyetemi és kutató könyvtárak is. Sajátos státusa van a brnói Morva Könyvtárnak. A cseh könyvtári törvény a 11. paragrafusában külön biztosítja ennek az intézménynek a létét, fenntartását.

A regionális könyvtárak saját területükre kiterjedő hatókörű információs adatbázisokat építenek, illetve koordináló szerepük van a regionális bibliográfiai rendszerben. Az országos könyvtári rendszerben való szerepvállalásuk a következőkre terjed ki:

- A regionális könyvtárak fogadják a régióra vonatkozó művekből a köteles példányokat.

- Együttműködnek a nemzeti könyvtárral a Cseh Köztársaság közös katalógusának és a nemzeti bibliográfiának az építésében.

A régió területén működő más nagyobb közkönyvtárakkal együttműködve támogató szolgáltatásokat nyújtanak a kisebb önkormányzatok által fenntartott közkönyvtárak számára a következőkben:

- állománygyarapítás,
- könyvek katalogizálása,
- könyvtárosképzés,
- IT szolgáltatások.

Ez utóbbi szolgáltatások fenntartására a regionális kormányzattól külön támogatásban részesülnek.

A települési közkönyvtárak fenntartása a helyi önkormányzatok kötelező feladata, amelyhez regionális szintről csupán szakmai támogatást kapnak, anyagit nem. Ezt a könyvtári törvény írja elő. A települési könyvtárak szakmai támogatása a régióban működő városi könyvtárakkal való együttműködésben valósul meg. A településszerkezet hasonló a magyarhoz, sok apró falu jellemzi az országot. A települések átlagos mérete a hazainál is kisebb, több mint 6000 települési könyvtár működik a Cseh Köztársaság területén.

A regionális feladatokat – azaz a kisebb, nem szakképzett személyzet által irányított kis könyvtárak szakmai támogatását – a regionális önkormányzatok finanszírozzák. Erre a regionális könyvtár tesz javaslatot, amely alapján a kiválasztott könyvtáraknak biztosítanak támogatást. Formálisan ugyan ez egy támogatás, valójában azonban a régió szolgáltatásokat vásárol a kiválasztott, nem szakmai-irányítású könyvtáraknak (állománygyarapítás, feldolgozás, módszertani segítségnyújtás, állományapasztás stb.). Minderre kb. 130 millió cseh koronát szánnak évente. A kulturális minisztérium rendelkezik ajánlásokkal, hogy mely szolgáltatások ellátását célszerű, ha nem szakképzett könyvtáros végzi.

Állami finanszírozású a Prágában működő nemzeti könyvtár mellett a brnói Morva Könyvtár, illetve a Vakok K. M. Macan Nyomdája és Könyvtára. Ezen túl jellemzően a minisztériumok is tartanak fent szakkönyvtárakat. Erre példa az Országos Műszaki Könyvtár vagy a Mezőgazdasági Minisztérium által működtetett Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Könyvtár. Ez nem kötelező feladat, és nem is minden minisztérium esetében érvényes.

A fenntartói támogatás mellett Csehországban is nagymértékben támaszkodnak a könyvtárak a pályázati támogatásokra. Három jelentős program áll rendelkezésükre. Ezeket minden évben meghirdetik, hasonló formában és hasonló nagyságrendű támogatási összegekkel.

- A *VISK* (Könyvtári nyilvános információs szolgáltatások) program, amelyre összesen 45 millió koronát szántak 2012-ben. A VISK-en belül 9 alprogram van, ezek között az összegek felosztását a Központi Könyvtári Tanács határozza meg.
- A *21. század könyvtára* program kulturális eseményeket és az állomány megővését (állományvédelmet) szolgáló tevékenységeket támogat. Erre idén kétfélmillió korona volt a teljes keret.
- A *Cseh könyvtár* program értékes irodalom vásárlását támogatja. Ennek hatmillió korona volt a teljes kerete.

Az állami támogatás mértékét egy kormányrendelet írja le. Eszerint pl. a VISK esetében 79 százalék, a 21. század könyvtára esetében 50 százalék az állami támogatás maximális mértéke. Az egyes projektekre szánt összeget a költségvetés függvényében határozzák meg. A nem szakmai személyzettel működtetett könyvtárak támogatási formái száz százalékos intenzitásúak. Ezekben az esetekben a könyvtárak nem közvetlenül kapják meg a pénzt, hanem az igénybe vett szolgáltatásért fizet helyettük a Kulturális Minisztérium.

Ezekén túl is vannak programok, amelyeket központi költségvetési forrásból finanszíroznak. Ilyenek:

- A *PIK* program (Internetet a könyvtárakba program), célja, hogy a nem szakmai irányítású könyvtárakat is ellássák internet csatlakozással. Kb. 20 millió cseh koronát szántak erre, amelyből 2000 könyvtár problémáját oldották meg.
- Azok a könyvtárak, amelyek kutató szervezetek is egyben, részt vehetnek a *Kutatásfejlesztési programban*, ahonnan szervezetfejlesztési feladataikra kaphatnak támogatást. (Ebből a Nemzeti könyvtár, a Morva Könyvtár és a Cseh Tudományos Akadémia könyvtára részesült.)
- A tudományos és szakkönyvtárak részesülhetnek az *INFOZ* programból, amelyet az Oktatási Minisztérium finanszíroz. Az évi kb. 150 millió koronás támogatásból tudományos információs forrásokat vásárolhatnak.

Ezen programok keretében abban az esetben pályázhat támogatásért az önkormányzat, ha az általa fenntartott könyvtár nem rendelkezik jogi személyiséggel. (Jellemzően ez a kisvárosok és a nagyobb községek esetében fordul elő.) Egyébként a könyvtár maga igényli közvetlenül a támogatást. Ezen kívül a könyvtárak lobbizhatnak további forrásokért, de ez nem jellemző, illetve rendszerint politikai szintű döntéseken múlik. Például egy-egy új könyvtárépületre lehet így támogatást szerezni.

A Morva Könyvtár

A cseh könyvtári törvény értelmében a regionális könyvtárak a régió területén működő más könyvtárak szakmai munkájának koordinációjáért felelős intézmények. Tanácsadással, információs szolgáltatásokkal, oktatással, kutatással és elemzéssel, módszertani és segítségnyújtással, új technológiák bevezetésében való szakmai tapasztalatok közvetítésével támogatják a régiós települések könyvtárait. A koordinációs tevékenységben és a szakmai segítségnyújtásban a régió nagyobb közkönyvtárai (jellemzően a városi könyvtárak) is részt vesznek. Ennek eredményeként az igazán kicsi települések könyvtáraiban minden tevékenységhez igénybe tudnak venni szakmai segítséget.

Mindezek mellett együttműködnek az országos feladatok ellátásában is. Ezek az intézmények fogadják regionális szinten a kötelees példányt, együttműködnek a Cseh Nemzeti Könyvtárral a közös katalógus és a nemzeti bibliográfia építésében. Hozzáférést biztosítanak a regionális adatbázisokhoz és koordinálják a bibliográfiai rendszert. Összefoglalva tehát – hasonlóan a hazai megyei könyvtárakhoz – a regionális könyvtárak mellett, hogy koordináló, központi könyvtári szerepkört töltenek be területi szinten, az országos rendszer alegységeként reprezentálják a

régió szakmai munkáját és közvetítik az ország többi polgára felé. A cél természetesen a publikált tudás teljességéhez való hozzáférés, amelynek jelentős bástyái a regionális könyvtárak.

A brnói Regionális Könyvtár (Moravská Zemská Knihovna – MZK) a város Csehországon belül elfoglalt kiemelt jelentőségének köszönhetően külön említést kap a könyvtári törvény 3. §-ában.

A Morva Könyvtár 3,8 milliós állományával, évi 41 000 kötetes gyarapodásával a legnagyobb regionális hatókörű könyvtár Csehországban. Állomány nagyság tekintetében még a prágai városi könyvtárat is megelőzi. Gyűjtőkörét tekintve általános tudományos könyvtár, amely azonban több különböző szakterületre is specializálódott. Ezek közül a legfontosabbak a társadalomtudományok, a mezőgazdaság, a pedagógia, a mérnöki tudományok és a gazdaság. A széles gyűjtőkör egyben reprezentálja azt az egyetemi polgárok részéről jelentkező sokféle igényt, amelyet ennek a könyvtárnak ki kell elégítenie.

Az intézményt 1808-ban alapították. Kezdetől fogva nagy hangsúlyt fektetett a történelmi morva területek korai könyvtári dokumentumainak gyűjtésére. Az egykori morva területekkel kapcsolatos könyvtári dokumentumokat moravikáknak hívják, és területi patriotikumokként kezelik. A könyvtár 1935 óta kap köteles példányt valamennyi Csehországban megjelent műből.

Az intézmény az ezredforduló után, 2001-ben nyerte el mai formáját. Három év építkezést követően ekkor készült el az új, grandiózus könyvtárépület, amely már a legmodernebb igényeket is képes kielégíteni. Az épület átadásakor három, korábban Brnóban működő szakkönyvtárat integráltak. Szakterületenkénti bontásban három nagy olvasóterem van (a társadalomtudományok, a természettudományok és a mérnöki tudományok számára). Van további négy kisebb speciális olvasóterem is a különleges bánásmódot igénylő dokumentumtípusoknak (régii könyvek, audiovizuális dokumentumok, periodikumok, üzleti dokumentumok). Az épületben található a korábban különböző helyeken működő zenei, az angol, az amerikai, az osztrák és a német könyvtár is.

A könyvtár használói között jelentős számban fordulnak elő egyetemi polgárok, diákok és oktatók egyaránt, de természetesen a legfőbb cél a város lakosságának minél teljesebb körű ellátása modern információs szolgáltatásokkal. A könyvtár súlya a cseh könyvtári szakmai életben is jelentős, amelyet többek között az is jelez, hogy itt adják ki a negyedévente megjelenő *Duha* (Szivárvány) című könyvtáros szakfolyóiratot.

A városi könyvtár

Kifejezetten a városi lakosság szolgálatában áll a brnói Jiří Mahen Könyvtár, amelyet – hasonlóan a többi települési könyvtárhoz – a helyi önkormányzat tart fent. Csehország második legnagyobb városi könyvtárának célja a helyi lakosság információs, szórakozási és közösségi igényeinek kielégítése. A gyönyörűen felújított és minden igényt kielégítő központi könyvtár mellett 35 fiók biztosítja a publikált tudás lakóhely közvetlen közeléből történő elérését szerte a városban. Brno jellegzetessége, hogy a történelmi városmaon kívül a környező erdőktől körülölelve, szigetszerűen nagyon sok önálló városrész, lakótelep van, amelyek lakói

viszonylag nagy távolságban élnek a központi könyvtártól, így indokolt a nagyszámú fiók fenntartása.

Az intézmény kevesebb, mint százéves múltat tekint vissza. 1919-ben – a könyvtári törvény elfogadása után – kezdték meg az alapítás előkészületeit, ami után a könyvtár 1921. február 1-jén nyitotta meg a kapuit. Az első igazgatója lett a névadó, Jiří Mahen író, újságíró, könyvtáros, a két világháború közötti Brno kulturális életének egyik fő szervezője. A Masaryk-városrészben található a Mahen Emlékközpont, amelyben a könyvtár első igazgatójának a munkásságát bemutató kiállítás található.

Az induláskor még csak két szobában működtek a német általános iskola földszintjén. 1922 novemberében nyílt meg a központi könyvtár alig több mint tízezer kötetes állománnyal, majd közvetlenül utána 14 fiókkönyvtár, szerte a város területén. A központi könyvtár több költözés után az 1970-es évektől működik a jelenlegi helyén. Az 1990-es évek a szolgáltatások modernizálásáról és azok kiterjesztéséről szóltak (mind a célközönség, mind pedig a dokumentumtípusok tekintetében). 1998 és 2001 között a központi könyvtár épületét felújították. Ekkor nyerte el a jelenlegi architektúráját, amely egyszerre hagyományörző és formabontó.

Az épület kívülről illeszkedik a régi körfolyosós bérházak közé, csak belépve érzékelhető, hogy a régi falak a XXI. század információs központját rejtik. Érdekes, hogy a könyvtárat eleve két bejáraton közelíthetjük meg. Egyrészt egy utcáról közvetlenül nyíló irodában gyors helyismereti információszolgáltatás folyik, prospektusokkal, internetes gépekkel és felkészült személyzettel, akik a turisztikai célból a városba látogatókat is eligazítják. Ez a helyiség a legkevésbé emlékeztet a hagyományos könyvtárra. A másik bejárat a kapualjból vezet az egykori belső udvarra, amelyet üvegtetővel fedtek be. Itt van a kölcsönző pult, a ruhatár és a kismamának baba–mama helyiség pelenkázóval, a bébiételek melegítésére szolgáló mikrohullámú sütővel, etetőszékkel és egy kényelmes fotellel. A földszinti belső udvarról van közvetlen átjárás a már említett információszolgáltató irodához. A könyvtár részlegei a körfolyosóról nyílnak, az általános olvasó és szaktudományi olvasótermek az első emeleten, a gyermekkönyvtár és a zenei részleg a második emeleten találhatóak. A berendezés modern és barátságos, hívogató közeg mind a tanulásra, mind a kötetlen együttlétre. Az épület teljes mértékben akadálymentesített, a földszinten nincsenek lépcsők, az emeleteket pedig lifttel is meg lehet közelíteni.

A gyűjtőkörben kiemelten reprezentált a helyi vonatkozású irodalom, a brnói és morvaországi helytörténeti, helyismereti információ. A csehországi viszonylatban kifejezetten nagy gyűjteményben a szép- és szakirodalom, az időszakos kiadványok, az audiovizuális és zenei dokumentumok egyaránt nagy számban vannak jelen. A dokumentumállomány összesen 800 ezer könyvből áll, amely évente 25-30 ezerrel gyarapszik. A teljes fiókkönyvtári hálózatban együtt 270 időszakos kiadványra fizetnek elő, összesen 900 példányban. (Bizonyos újságok, folyóiratok több fiókkönyvtárba is járnak.) A szerzeményezés során külön figyelmet fordítanak a vakok és gyengén látók számára történő gyarapításra. Természetesen ezek mellett internetelésre és elektronikus adatbázisok használatára szintén lehetőség van. A használati adatok csakugyan impozánsak. A negyvenezer regisztrált használó évente hatszázezerszer látogatja meg a könyvtárat, amelynek során 2,4 millió dokumentumot kölcsönöz.

Nagy figyelmet fordítanak kulturális programok szervezésére is, ezekkel egyrészt az iskoláskorú gyerekeknek és általában a helyi lakosságnak a közösségi ren-

dezvények iránti igényét igyekeznek kielégíteni. A központi elhelyezkedés miatt a programok helyszínei könnyen megközelíthetők, az épület és annak vonzó belső terei pedig hívogató közösségi teret nyújtanak minden korosztálynak. Az épület sokkal inkább emlékeztetett egy folyton nyüzsgő üzletközponttra, mint a kultúra csendes templomára. Ezt az érzetet az is erősíti, hogy a könyvek válogatásához a könyvtár műanyag bevásárló kosarakat ad.

Az egyetemi könyvtár

Köszönhetően a Brnóban tanuló több tízezer egyetemistának, kiterjedt felsőoktatási könyvtárhálózat szintén rendelkezésre áll. Ennek feladata értelemszerűen az egyetemi polgárok tanuláshoz szükséges dokumentumokkal való ellátása. A Masaryk Egyetemen nincs egyetlen központi könyvtár. Ezzel szemben a könyvtárhálózat kilenc kari könyvtárból és 113 kisebb intézeti vagy tanszéki könyvtárból áll, városszerte negyven épületben. A tanulmányút során a Bölcsészettudományi kar könyvtárát volt szerencsénk meglátogatni. A kar épületei jellemzően a XIX. század végén és a XX. század elején épültek. Ezek egy zöld udvart fognak közre, ahonnan a modern könyvtárépület is nyílik.

Hasonlóan a városi könyvtár központi épületéhez, itt is a 2000-es évek elején történt egy nagy beruházás, amelynek eredményeként a diákok jelenleg korszerű infrastrukturális feltételek mellett tanulhatnak. 1997-ben írtak ki tendert az új könyvtárépület megvalósítására, erre összesen 14 jelentkező volt. A győztes pályázati művet 2000 novemberében kezdték el megvalósítani, a hivatalos nyitásra pedig 2002. március 18-án került sor. A diákok az egyetem udvarát el sem hagyva tudnak átsétálni a könyvtár épületébe. Az olvasótermekben összesen négyszáz ülőhely van.

A könyvtár a tehát kar épületeinek egy teljes szárnyát foglalja el. A kar zöld udvarán átvágva egy kis hídon juthatunk el a bejárathoz. A terek elsősorban tanulásra alkalmasak, jóllehet, egy frissen felújított épületről van szó, „hangos” együttlétre csak a lépcsőház szolgál, ahonnan az olvasótermek nyílnak. Itt elhelyeztek ugyan foteleket, azonban ezek kevésbé hívogatóak. A festetlen betonfalak, rozsdamentes acélszerkezetek, a nagy üvegfelületek, a sűrű polcokon elhelyezett nagy szabadpolcos állomány és az íróasztalok – mind azt sugallják, hogy ez a könyvtár elsősorban a tanulás színtere. Az épület – noha érzésem szerint kissé rideg – számos cseh építészeti díjat nyert.

Könyvtárosképzés

Csehország lakosságának számában alig marad el Magyarországtól. Mégis ott összesen négy helyen képeznek felsőfokon könyvtárosokat, szemben a hazai tizenegy képzőhellyel. A képzőhelyeken a hallgatói és az oktatói létszám is nagyobb, a rendszer azonban nem annyira elaprózott, mint Magyarországon. Az egyetemek közül a prágai Károly Egyetem Bölcsészettudományi karának tanszéke bír a legnagyobb hagyományokkal a könyvtárosképzés területén. A széles nemzetközi kapcsolatrendszerrel dicsekvő tanszéken a három szintű képzés teljes

spektruma megtalálható; az országban egyedül itt van lehetőség könyvtártudományi területen doktori fokozatot szerezni.

A brnói Masaryk Egyetem tanszéke a legfiatalabb és talán a legdinamikusabban fejlődő képzőhely az országban. A fiatalsága egyben az innovációra való nyitottságban is megmutatkozik. Mind a saját termék kialakításában, mind az oktatási, mind pedig a kutatási programok tekintetében tetten érhető az újdonságokra való nyitottság.

A Masaryk Egyetem régi, rossz állapotú épületeiben a könyvtárosok által használt termék családiás, vonzó tereket jelentenek. Az öreg falak között sikerült megteremteni azt a sajátos hangulatot, ami a műhelymunka folyton izzó légkörét sugallja. Nincs olyan helyiség, amiben ne lenne semmi egyedi. A szemináriumi termék falát egy kortárs művész festette ki. Egy másik teremben a tanári asztalt és a katedrát középre helyezték el, a hallgatók – egymással szemben ülve – két oldalról figyelhetik az oktató előadását. Ez utóbbi megoldás egyébként a tanárok körében nem igazán népszerű, tekintve, hogy nagyon nehéz a diákokkal való szemkontaktust megteremteni. Az egész elrendezés mégis demokratikus, alkotó légkört teremt a terem falain belül. A tanszék kezdeményezésére kialakítottak egy könyvtárat, ahol bárki leteheti a fölöslegessé vált könyveit, mások pedig elvihetik onnan, természetesen kölcsönbe. Az oktatók külföldi konferenciákon szerzett könyveitől a ponyvairódalomig sok minden megtalálható ezeken a polcokon. A levelezős hallgatók gyakran gyerekekkel együtt érkeznek a tanszékre. Az utóbbiak számára kialakítottak egy játszósarkot, ahol a kicsik elfoglalhatják magukat, amíg a szülők az előadásokat látogatják.

Az innovatív megközelítésekre való nyitottság az oktatásban is megnyilvánul. Lehetőségünk volt óralátogatásra is. Vendéglátónk azonban nem a tanszék egyik termébe, hanem az egyetem épülete melletti parkba beszélt meg velünk találkozt, ahol gyakran tartanak órát. Az óra nem csak a helyszínválasztás miatt jelentett újdonságot. A tavaszi szemeszter utolsó két óráján a könyvtáros diplomával való elhelyezkedés, az állásajánlatokban való eligazodás és az állásinterjúval való szereplés gyakorlati kérdéseivel foglalkoztak. A látogatásunkat megelőző héten a hagyományos könyvtáros állások (katalogizáló, tájékoztató, hálózati munkatárs) kerültek sorra, ottlétünk alatt pedig a rokonszakmákban való elhelyezkedés. (Érdemes ezen a ponton megjegyezni, hogy a brnói egyetemen végzett hallgatóknak mindössze 30 százaléka kap állást könyvtárban, a többiek jellemzően a versenyszférában helyezkednek el, ahol azonban ugyanazokat az ismereteiket kell kamatoztatniuk, amiket a könyvtárosképzés során elsajátítottak.)

Szemináriumi keretek között nehéz lenne kezelni egy teljes, ötven-hatvan fős évfolyamot, ezért bizonyos órákon a tanárok bevonják a mester szakos hallgatókat is. Az oktatók és a közreműködő, munkaerő-piaci tapasztalatokkal is rendelkező mester szakos hallgatók készítettek egy faliújságot, amelyre álláshirdetéseket tűztek ki, a meghirdetett pozícióban ellátandó munkák leírásával, a jelentkezőkkel szemben megkívánt elvárásokkal és a kínált juttatásokkal. A diákoknak jelentkezni kellett a nekik szimpatikus állásokra. Az azonos pozícióra jelentkezőkből csoportokat alkottak, amelyek innentől külön-külön, a park különböző pontjain folytatták az órát. Itt a csoport vezetőjét (az oktatót vagy egy mester szakos hallgatót) kellett a diákoknak meggyőzni, hogy ők a legalkalmasabbak az adott állás betöltésére. A beszélgetés során igyekeztek érvelni, meggyőzni a munkáltatót, kiemelni a

saját értékeiket, éppen úgy, mint egy valós állásinterjú során. A csoportos beszélgetés után elemezték a hibákat, majd újra együtt, a teljes évfolyam előtt kihirdették, hogy ki nyerte el a különböző pozíciókat, ki volt a legmeggyőzőbb a munkáltató szerepét játszó tanár, illetve a mester szakos hallgatók előtt.

A játékos szemináriumi óra keretében az alapszakos hallgatók megismerkedhetnek a versenyszférában általuk is betölthető állásokkal, azzal, hogy egy-egy kiírás mit takar valójában, illetve, hogy a könyvtáros diploma mire használható még a könyvtárak falain kívül. Egy elképzelt, de a valódihoz nagyon hasonló szituációban ad lehetőséget az érvelés, a vonzó bemutatkozás és az izgalom leküzdésének gyakorlására. Az órába segítőül bevont mester szakosok szintén kipróbálják magukat. Nekik a csoportvezetői készségük, a pedagógiai készségeik javulnak, növekszik az önbizalmuk, hiszen a tanárral egyenrangú félként vesznek részt a szeminárium vezetésében. Ők a mester szakos diplomájukkal szándékaik szerint vezető beosztásokban szeretnének dolgozni, így ők is beleélhetik és kipróbálhatják magukat a munkáltató szerepében.

A tanárok elmondása szerint gyakran élnek a csoportok keverésének módszerével. Tapasztalataik azt mutatják, hogy a munkaerő-piaci gyakorlattal rendelkező levelezős és az elsősorban a tanulásra koncentrálnó nappalisok elméleti felkészültsége egymást erősítheti. A diákok egymástól is tanulhatnak azzal, hogy más-más alapokkal, különböző oldalról közelítenek meg egy-egy kérdéskört.

A tanárok átlagéletkora alig éri el a harminc évet. Ez az innovációs készség folyamatosan meglévő magas szintje mellett természetesen azt is jelenti, hogy komoly erőfeszítéseket kell tenniük a tanszéken, hogy mindig kellő számban meglegyenek a megfelelő tudományos fokozattal bíró oktatók. Ennek érdekében igyekeznek minél több nemzetközi konferencián szerepelni, lektorált folyóiratokban megjelentetni az írásaikat, illetve pályázni újabb és újabb kutatási programok indítására.

A könyvtár- és információtudományi intézetnek jelenleg három európai uniós forrásból finanszírozott projektje van folyamatban, valamennyi az információs írástudás „puha” tényezőivel foglalkozik. A pályázati forrásból lehetőségük van vendégoktatók meghívására, külső vállalati partnerekkel való együttműködésre, konferenciák és képzések szervezésére. Ezzel egyszerre segítik az oktatást, az oktatók karrierépítését, valamint az egyetem kapcsolatainak bővítését, mind hazai, mind pedig nemzetközi szinten.

Az alacsony átlagéletkor miatt az oktatók mentálisan közel vannak a diákokhoz, a szigorúan vett egyetemi kötelezettségeken túl is keresik egymás társaságát. Ennek egyik példája, hogy az egyik oktatójuk minden pénteken filmklubot szervezett a hallgatóknak. Egy teremben megnéztek egy igényes filmet, megbeszélték a benyomásaikat, gondolataikat. A beszélgetés kötöttebb formája bent az egyetemen, a tanteremben zajlott, majd kötetlenebb formában egy sörözőben folytatták az együttlétet – már nem feltétlenül csak a filmre koncentrálnak. Benyomásaink azt sugallták, hogy a hallgatók és az oktatók együtt alkotnak igazi közösséget, amelyből mind a szakmai munka, mind pedig az emberi kapcsolatok terén mindkét fél sokat profitálhat.

Tóth Máté